Świdnickie Studia Teologiczne
Rok XVIII (2021), s. 239–241

Ks. Rafał Kowalski, *Dwóch papieży. Recepcja nauczania Kościoła o źródłach przepowiadania w kaznodziejstwie Benedykta XVI i Franciszka*, Wrocław: Papieski Wydział Teologiczny 2021, ss. 230

Tytuł monografii ks. Rafała Kowalskiego z Wrocławia: *Dwóch papieży* może w pierwszym skojarzeniu nasuwać na myśl filmową superprodukcję znanej streamingowej platformy Netflix o tym samym tytule. W przeciwieństwie do filmu, który skupia się na ukazaniu walki tradycji z postępem i poczucia winy z przebaczeniem, książka, jak mówi podtytuł: *Recepcja nauczania Kościoła o źródłach przepowiadania w kaznodziejstwie Benedykta XVI i Franciszka*, ma za zadanie zbadać, jakie są różnice między papieżem Benedyktem XVI a papieżem Franciszkiem w sposobie rozumienia sprawowania posługi biskupa Rzymu i pasterza Kościoła powszechnego w kontekście głoszenia słowa Bożego. Według Autora zasadne jest pytanie, czy historia życia i działalność duszpasterska poszczególnych papieży miały realny wpływ na podejmowaną tematykę i styl przepowiadania w ich nauczaniu? Ks. Rafał Kowalski uzasadnia swoją tezę tym, iż odmienne konteksty kulturowe, w jakich Benedykt XVI i Franciszek dorastali, kształcili się i pełnili posługę duszpasterską wpłynęły na odmienne rozkładanie akcentów w całości podejmowanych działań duszpasterskich.

Bezpośrednią inspiracją do zajęcia się porównaniem głoszenia słowa Bożego przez Benedykta XVI i Franciszka była publikacja Stefana von Kempisa z 2017 r. *Drei Päpste und ihre Lieblingsheiligen.* Redaktor „Vatican News" dokonuje w niej zestawienia świętych, którzy dla trzech kolejnych papieży: Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka, byli wzorem i inspiracją.

Autor recenzowanej monografii zdecydował, że dla rzetelnej oceny kaznodziejstwa papieży należy dokonać pewnej selekcji materiału źródłowego, przede wszystkim ze względu na znaczną liczbę tekstów autorstwa obu. W efekcie wyodrębnił w sumie około 200 jednostek przepowiadania, przyjmując dwa kryteria ich doboru. Pierwszą grupę tekstów stanowią homilie głoszone przez Benedykta XVI i Franciszka w tych samych okresach liturgicznych: Adwencie, Bożym Narodzeniu, Wielkim Pości i okresie paschalnym. Drugą grupę stanowią teksty wyodrębnione z głoszenia słowa Bożego skierowane do konkretnych grup: młodzieży oraz osób duchownych i konsekrowanych.

W realizacji zamierzonego celu ks. Rafał Kowalski posłużył się metodą, którą sam nazwał kilkuetapową. W pierwszym etapie swoich badań przeanalizował dokumenty Kościoła, aby wyodrębnić z nich kryteria, według których dokonał oceny tekstów głoszonych jako homilie i kazania. Taka forma badania miała pozwolić Autorowi na uchwycenie tych aspektów, na które zwracał uwagę w kolejnych etapach swojej pracy.

Całą pracę Autor podzielił na pięć rozdziałów. Jak sam stwierdził, zostało to podyktowane

> […] realizacją założonego celu pracy, jej charakterem oraz wykorzystanym materiałem źródłowym. (s. 11)

Każdy rozdział podzielony jest na dwie części. Pierwsza poświęcona jest nauczaniu Benedykta XVI, druga natomiast nauczaniu Franciszka. Każda część składa się z trzech elementów, w których Autor przedstawia nauczanie ze wskazanych wcześniej okresów liturgicznych skierowane do młodzieży oraz osób duchownych i konsekrowanych.

Pierwszy rozdział książki zatytułowany jest *Kościół o źródłach przepowiadania słowa Bożego.* Wychodząc od fundamentalnych założeń Soboru Watykańskiego II, przechodząc następnie przez kolejne dokumenty Kościoła, dla których Sobór stanowił punkt odniesienia, Autor wyznaczył kilka źródeł przepowiadania, według których dokona analizy homilii i kazań papieża z Niemiec oraz papieża z Argentyny. Pierwszym z wyodrębnionych źródeł jest Pismo Święte, kolejnymi natomiast są doświadczenie życiowe słuchaczy, Tradycja i Magisterium Kościoła oraz liturgia.

Drugi rozdział monografii wrocławskiego księdza stanowi recepcja nauczania papieża Benedykta XVI i papieża Franciszka pod kontem pierwszego ze źródeł przepowiadania, a więc Pisma Świętego. Tytuł tego rozdziału brzmi: *Pismo Święte w homiliach Benedykta XVI i Franciszka*. Jego treść stanowi dostrzeżenie fundamentalnego znaczenia tekstów Pisma Świętego w głoszeniu słowa Bożego dwóch papieży. Autor wskazuje, że dla papieża Benedykta XVI Biblia stanowi fundament wiedzy o tym, co Bóg chce powiedzieć człowiekowi, natomiast dla papieża Franciszka Pismo Święte to przede wszystkim doświadczenie.

Trzeci rozdział publikacji ks. Rafała Kowalskiego to analiza drugiego ze wskazanych wyżej źródeł przepowiadania w nauczaniu papieży, a więc doświadczenia życiowego. Tytuł tego rozdziału brzmi: *Wspólnota i jej potrzeby w przepowiadaniu Benedykta XVI i Franciszka.* Dla papieża z Niemiec ważne jest, aby homilia czy kazanie zawierały odwołania do potrzeb słuchaczy, bowiem słowo Boże jest zawsze dla człowieka. Papież Franciszek natomiast w odbiorcach swoich przepowiadań widzi ich współtwórców.

Czwarty rozdział, noszący tytuł *Tradycja i Magisterium Kościoła jako źródło homilii Benedykta XVI i Franciszka*, odnosi się do analizy trzeciego ze wskazanych przez Autora źródeł przepowiadania homiletycznego. Podobnie jak w poprzed-

nich rozdziałach, ks. Rafał Kowalski doszukuje się jego znaczenia najpierw w nauczaniu Benedykta XVI, a następnie w nauczaniu Franciszka, kolejno w homiliach z Adwentu, Bożego Narodzenia, Wielkiego Postu i Wielkanocy, a następnie w przepowiadaniu skierowanym do młodzieży oraz duchownych i osób konsekrowanych. Pod tym względem w nauczaniu papieża Benedykta Autor z Wrocławia doszukuje się dogmatyki przeznaczonej dla wszystkich, a u papieża z Argentyny raczej przekazu, że Ewangelia to nie doktryna.

Piąty, a zarazem ostatni rozdział monografii ks. Rafała Kowalskiego poświęcony jest miejscu liturgii w głoszeniu słowa przez Benedykta XVI i Franciszka. Taki też tytuł nosi tenże rozdział. Dla papieża seniora liturgia jest ewidentnym źródłem homilii, natomiast w przepowiadaniu papieża Franciszka liturgia w posłudze słowa daje słuchaczowi możliwość zagłębiania się w misterium.

Wnikliwa analiza ponad 200 homilii i kazań papieży Benedykta XVI i Franciszka, której dokonał ks. Rafał Kowalski, prowadzi do wniosku, że nieuzasadnione i niemające potwierdzenia w faktach jest stwierdzenie, jakoby odmienne było rozumienie nauczania słowa Bożego przez papieża z Niemiec i papieża z Argentyny. Daje się natomiast dostrzec drobne różnice, które nie wydają się jednak zaskakujące ani dla badaczy zajmujących się głoszeniem słowa Bożego, ani dla tych, którzy zajmują się komunikacją międzyludzką, ze szczególnym uwzględnieniem publicznego przemawiania. Jedna z różnic, o jakich można mówić, porównując nauczanie obu papieży, polega na tym, że Benedykt XVI częściej odnosi się do Tradycji Kościoła niż jego następca, dla którego bardziej istotnym odnośnikiem jest doświadczenie życiowe słuchaczy. Inną nieznaczną różnicę, wymuszoną poniekąd zmianami, jakie dokonały się w sferze komunikacji na przestrzeni tych dwóch pontyfikatów, zauważyć można w języku kaznodziejskim i słownictwie stosowanym przez obu papieży. Wydaje się to jednak uzasadnione, biorąc pod uwagę fakt, że w zmieniającym się sposobie komunikowania zmieniać się musi także forma głoszenia Dobrej Nowiny.

Żmudna, a przez to rzetelna praca Autora z testami Benedykta XVI i Franciszka skutkuje osiągnięciem zamierzonego celu, a więc odrzuceniem powierzchownych ocen, wyroków i porównań obu pontyfikatów, które często narzucane bywają przez media. Niewątpliwie praca wrocławskiego księdza staje się dobrą prowokacją do dalszych badań dla kolejnych naukowców, zwłaszcza w obrębie nauczania maryjnego, kwestii społecznych czy też tekstów związanych z Eucharystią.

Ks. Marcin Banaczyk